

УДК 911.3:331.5:338.48

Мархонос С. М.

к. геогр. н., доцент

Турло Н. П.

к. е. н., доцент, Інститут туризму ФПУ, м. Київ

ФАКТОР РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ У ЗНИЖЕННІ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану, перспектив подальшого розвитку туристичної сфери та пошуку шляхів мінімізації чисельності незайнятого населення у Львівській області.

Ключові слова: туристичні потоки, готельне господарство, ринок праці, сучасні тенденції ринку праці, безробіття.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших соціально-економічних проблем сучасного стану розвитку вітчизняної економіки та важливою характеристикою конкурентоспроможності ринку праці є безробіття.

Статистика свідчить, що на кінець січня 2014 р. чисельність зареєстрованих безробітних у Львівській області становила 24 тис. осіб (рівень зареєстрованого безробіття склав 1,5 % населення працездатного віку), що на 4,1 % більше, ніж у грудні 2013 р., з них 55,0 % – жінки та 51,6 % – молодь у віці до 35 років [1].

Надмірне безробіття має негативні економічні та соціальні наслідки:

- перевищення фактичного рівня безробіття на 1 % порівняно з його природним рівнем скорочує валовий національний продукт на 2 %;
- зменшення джерел доходів сімей зумовлює деградацію споживання, зменшує попит на товари та послуги, звужує податкову базу формування бюджету та реалізацію соціальних програм;

– зростає злочинність, збільшується кількість суїцидів (згідно з дослідженнями, зростання безробіття на 1 % призводить до підвищення самовбивств на 4,1 %, кількості заарештованих за кримінальні діяння – на 5,7 %);

– призводить до соціально-економічної дестабілізації в країні.

Нові суперечливі тенденції динаміки українського безробіття потребують свого осмислення та врахування в розробці адекватної політики зайнятості на ринку праці. Тому обрана для розгляду тема є важливою та актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Впродовж останніх років проблеми безробіття неодноразово знаходили своє відображення у працях вчених і практиків, серед яких В.Галицький, І.Гнибіденко, І.Моцін, Ю.Маршавін, М.Папієв, Л.Шиян тощо. Шляхи мінімізації безробіття розглядали також такі українські дослідники цього питання як П.Нікіфоров, А.Вольська, І.Петрова, А.Казановський, О.Котляр, В.Костиков, О.Рузавіна, В.Федоренко та інші.

Проте, незважаючи на значний загальносвітовий та вітчизняний науковий доробок, проблеми безробіття й нині недостатньо вивчені. Це залишає місце для подальших досліджень.

Формування цілей статті. Є визначення шляхів скорочення безробіття у Львівській області завдяки розвитку сфери туризму. Виходячи з цього були поставлені наступні завдання:

– визначити основні тенденції, притаманні ринку праці у Львівській області;

– проаналізувати показники зайнятості та сучасний стан безробіття в області;

– запропонувати шляхи мінімізації безробіття завдяки розвитку туристичної сфери.

Виклад основного матеріалу. Аналіз динаміки економічно активного населення у Львівській області у 2000-2012 роках показав, що за

середньорічного скорочення економічно активного населення у віці 15-70 років на 0,4 % зайняте населення зростало на 0,1 %, безробітне зменшувалося – на 3,9 %. У результаті питома вага зайнятих збільшилась із 86,7 % 2000 року до 92,5 % – у 2012 р., натомість скоротилася частка безробітних – із 13,3 % до 7,5 % [1].

Рівень економічної активності населення зазначеного віку порівняно з 2000 роком скоротився із 65,2 % до 63,2 %, а безробіття – на 5,8 відсоткових пункти і становив 7,5 % [1].

Серед регіонів України за рівнем безробіття у 2013 році область займала 14-те місце [2].

Подальшому скороченню чисельності безробітних може сприяти розвиток туристичної сфери. Аналіз рекреаційно-туристичного потенціалу Львівщини дає змогу зробити висновок, що область має широкі можливості щодо розвитку як внутрішнього, так і в'їзного туризму. На території Львівської області розташовано: 886 пам'яток археології, 3822 пам'ятки історії, 3431 пам'ятка архітектури та містобудування, 302 пам'ятки монументального мистецтва. Загальна кількість пам'яток історії, археології, містобудування і архітектури, монументального мистецтва в області – 3934. В області 400 територій і об'єктів природно-заповідного фонду, зокрема Державний природний заповідник «Розточчя», 33 заказники, ботанічний сад Львівського університету, 240 пам'яток природи, 55 парків – пам'яток садово-паркового мистецтва, 61 заповідне урочище.

Упродовж 2012 р. на теренах Львівської області діяло 279 суб'єктів туристичної діяльності, серед них 53 % – підприємства-юридичні особи та 47 % – фізичні особи підприємці. Із загальної кількості туристичних підприємств 68 – туроператори, 145 – турагенти та 66 – займались тільки екскурсійною діяльністю [1]. Загальна чисельність туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності в Львівській області протягом 2000-2012 рр., зросла на 4,4 %.

У зв'язку із значною ємністю туристичного ринку, розвивається і ринок туристичної інфраструктури.

Для обслуговування приїжджих у 2012 році на Львівщині діяло 247 готелів та аналогічних закладів, з них 109 закладів належали фізичним особам-підприємцям. Із загальної кількості готельних закладів 130 – готелі, 40 – мотелі, 77 – туристичні бази та інші засоби розміщування. Одноразова місткість цих закладів становила 15,4 тис. місць, номерний фонд налічував 7,3 тис. номерів. Спеціалізованих засобів розміщування налічувалось 78 одиниць, а саме 41 санаторій, 5 дитячих санаторіїв, 4 пансіонати з лікуванням, 5 санаторіїв-профілакторіїв, 4 пансіонати відпочинку, 18 баз відпочинку та 1 оздоровчий заклад 1-2 денного перебування. У цих закладах налічувалось 16,2 тис. місць [1].

Упродовж 2012 року послугами колективних засобів розміщування скористалися 680,7 тис. осіб, у тому числі у готелях та аналогічних засобах розміщення зупинялися 470,8 тис. приїжджих, у спеціалізованих засобах (санаторіях, пансіонатах, базах відпочинку) оздоровилось 209,9 тис. осіб. Крім того, послугами зеленого туризму скористалися 17 тис. осіб. П'яту частину приїжджих (143,3 тис. осіб) становили іноземні громадяни, з них 107,6 тис. розміщувалися у готельних закладах, 35,7 тис. обслуговувались санаторно-курортними закладами. Найбільша кількість іноземних громадян, яких обслуговували в готелях та аналогічних засобах розміщування, прибули з Польщі – 22 тис., Росії – 20,8 тис., Німеччини – 11,2 тис. осіб. Серед оздоровлених іноземців у санаторно-курортних закладах, в основному, громадяни з Росії – 19,4 тис., Білорусі – 4,8 тис. та Молдови – 4,1 тис. осіб [1].

Основою для розвитку готельного господарства є забезпечення приїжджих готелями різних категорій. Тому варто зазначити, що у Львівській області у 2012 році порівняно з 2000 роком кількість чотиризіркових готелів зросла втричі, тризіркових – в 10 разів (від 2-х до 21 готелю), двозіркових – вдвічі, а кількість однозіркових готелів залишилась незмінною (рис. 1).

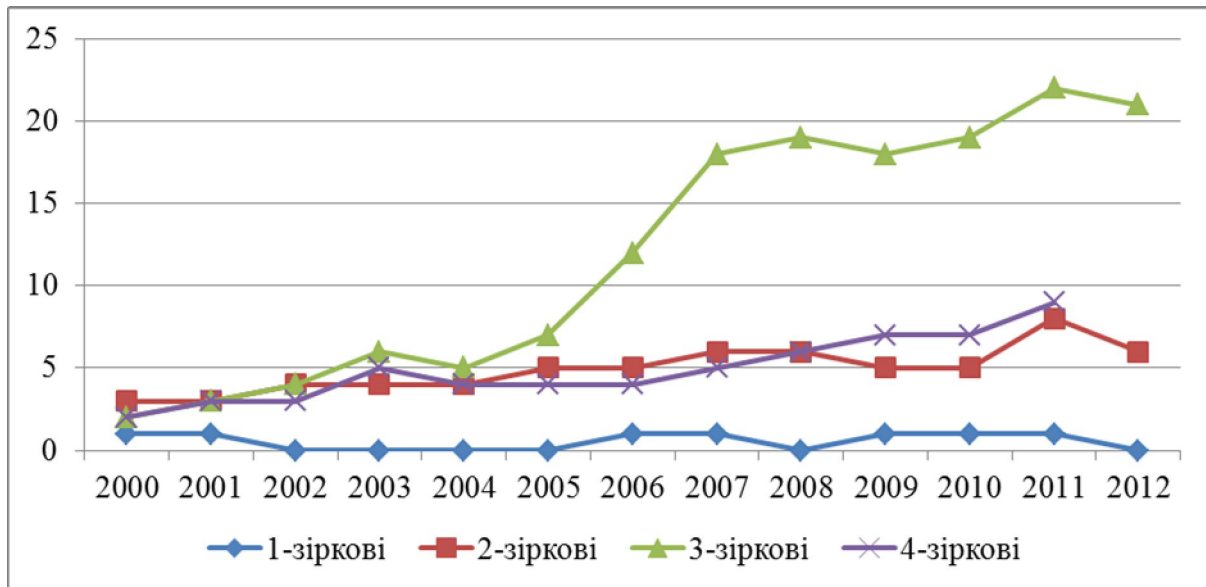

Рис. 1. Мережа категоризованих готельних закладів підприємств-юридичних осіб у Львівській області [1]

Протягом останніх 11 років середньорічний коефіцієнт використання місткості готелів Львівщини щорічно змінювався. Починаючи з 2000 р., цей показник зріс з 0,19 до 0,24 у 2012 р. (рис. 2).

Інфраструктура готельного ринку області, з огляду на можливість проведення Зимової олімпіади у 2022 р., вимагає розширення. Міжнародний Олімпійський комітет вимагає 23300 гарантованих номерів у 2-5-зіркових готелях для розміщення Олімпійської родини (МОК, НОК, приймаючий ОКОІ, майбутній ОКОІ, маркетинг-партнери, ЗМІ) [3].

В цілому для проживання Олімпійської родини можуть розглядатися готелі, розташовані в 50-кілометровому радіусі навколо Олімпійського парку (селища), тобто м. Львова і всі готелі, розташовані в радіусі 10 км навколо спортивних об'єктів.

Беручи до уваги існуючу на території області готельну інфраструктуру (яка може бути використана для проживання Олімпійської родини) до 2022 року необхідно побудувати: у м. Львові – 15695 готельних номерів, у Тисовці – 3700 готельних номерів, у Воловці – 600 готельних номерів.

В тому числі у Львові, в найкращому місці щодо доступу до Олімпійських об'єктів необхідно побудувати готель для МОК (категорії 4-5 зірок на 1000 номерів).

Для вболівальників потрібно забезпечити 20000 номерів. Вони будуть розподілені наступним чином: 16000 у Львові та околицях, близько 1740 в Тисовці і 1620 в Воловці.

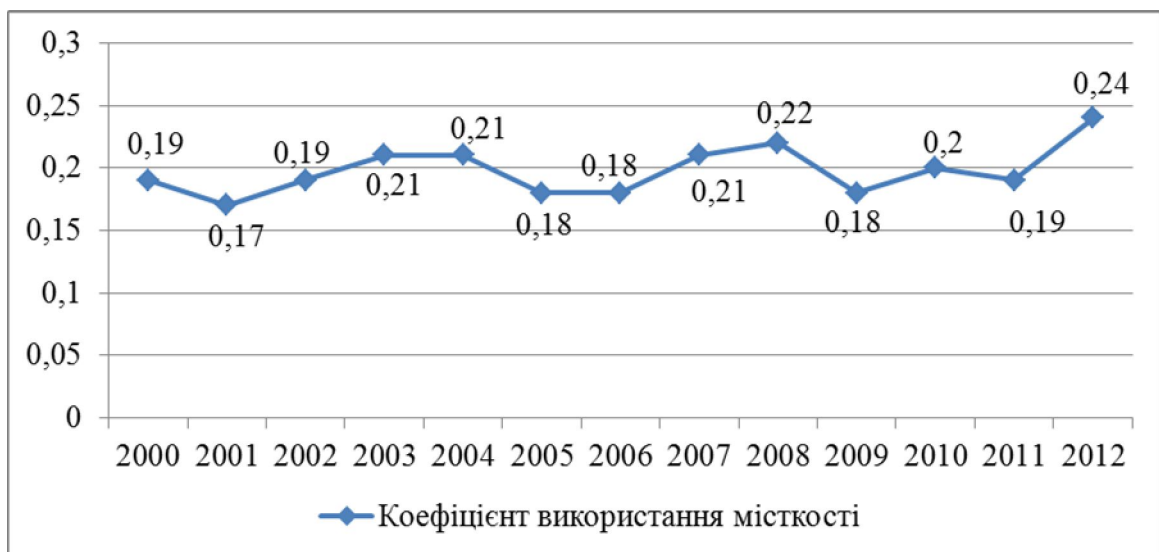

Рис. 2. Коефіцієнт використання місткості готелів Львівської області упродовж 2000-2012 рр. [1]

Нині у Львові та прилеглих територіях уже існує 15000 номерів для вболівальників і глядачів в альтернативних місцях проживання (студентські гуртожитки, санаторії, пансіонати, приватні помешкання, які відповідають вимогам МОК). Тому рекомендується додатково побудувати близько 1000 готельних номерів у готелях 2-5-зіркової категорії, щоб запропонувати глядачам вибір їх розташування. Крім цього, у Тисовці необхідно побудувати 1800 номерів (із них 500 в готелях, решта – в альтернативних місцях проживання) та у Воловці 1337 номерів (із них 500 в готелях).

Так, до Зимової олімпіади на території області необхідно побудувати 21995 номерів у готелях, створити 2137 номерів в альтернативних житлових

приміщеннях. Потреба у приватних інвестиціях на підготовку об'єктів проживання до 2022 року за попередніми розрахунками складає 1 млрд. Євро.

Розвиток сфери туризму потребує трудових ресурсів різної кваліфікації та специфічними особливостями їх використання.

До основних особливостей використання працересурсного потенціалу в туристичній сфері відносяться наступні:

- сезонність використання. Сезонні коливання попиту на туристичні послуги зумовлюють сезонність у динаміці зайнятості в туристичній сфері. Чим триваліший туристичний сезон, тим вищий рівень зайнятості. У сезон підвищеної туристичної активності зростає попит на трудові ресурси різної кваліфікації;

- різногалузевість освітньо-кваліфікаційної підготовки працівників туристичної сфери. Створення туристичних продуктів потребує співпраці фахівців різної кваліфікації. Функціонування туристичної сфери забезпечують не тільки працівники з туристичною освітою, але й з іншою, оскільки до туристичної сфери належать підприємства та заклади різного господарського призначення;

- багатоваріантність кадрового забезпечення туристичної сфери. Можна виділити три рівні працівників туристичної сфери: виконавчо-технологічний, виконавчо-управлінський та креативно-управлінський. Виконавчо-технологічний рівень охоплює працівників, які мають спеціалізовану освіту, безпосередньо не пов'язану із наданням туристичних послуг, або некваліфікованих робітників. Вони забезпечують належний рівень функціонування підприємств транспортного, готельно-ресторанного, санаторно-курортного та ін. обслуговування. Виконавчо-управлінський рівень включає працівників, що забезпечують безпосереднє надання туристичних послуг споживачам. Вони можуть мати як спеціалізовану туристичну освіту (у тому числі й фах екскурсовода), так і будь-яку іншу переважно вищу освіту (економічну, географічну, історичну, соціологічну тощо). Третій рівень –

креативно-управлінський – включає фахівців, що забезпечують створення туристичних продуктів та загальне управління туристичними підприємствами (підприємствами з організації подорожувань) та сферою в цілому);

– залежність концентрації ресурсів праці від концентрації туристичних ресурсів або попиту на туристичні послуги. Рівень зайнятості в туристичній сфері в цілому відповідає рівню її розвитку в країні чи регіоні. При цьому діє ефект мультиплікатора. Із зростанням рівня розвитку туристичної сфери суттєво зростає рівень зайнятості в суміжних та допоміжних галузях – ресторанному господарстві, транспорті, фінансово-страховій сфері тощо.

Завдяки змінам в організації та технології туристичної діяльності дана сфера стає все більш привабливою та відкритою для зайнятості жінок.

Програма розвитку працересурсного потенціалу туристичної сфери має виконуватися на трьох рівнях – державному, регіональному та на рівні підприємств туристичної сфери.

Державна політика має бути орієнтована на покращення умов природного приросту працересурсного потенціалу, покращення рівня охорони здоров'я, створення належних соціальних умов для функціонування та розвитку працересурсного потенціалу, запровадження заходів щодо поліпшення умов праці.

На регіональному рівні доцільно запровадити наступні заходи удосконалення шляхів формування та використання працересурсного потенціалу:

1. Адміністративно-правові: запобігання оплаті праці працівників туристичної сфери нижче законодавчо встановленого мінімального розміру; забезпечення міжкваліфікаційних співвідношень у розмірах тарифних ставок; сприяння забезпеченню повного погашення заборгованості із виплати заробітної плати на туристичних підприємствах та запобігання виникненню нових боргів; забезпечення виконання у повному обсязі заходів щодо легалізації робочих місць та доходів; проведення на підприємствах туристичної

сфери моніторингу щодо стану використання робочої сили та обґрунтування впровадження режиму неповної зайнятості, гнучких форм зайнятості.

2. Соціально-економічні: створення умов щодо розвитку туристичної сфери у Львівській області з метою забезпечення ефективної зайнятості трудових ресурсів; сприяння створенню нових робочих місць у туристичній сфері області; сприяння самоосвіті та професійному навчанню працівників туристичних підприємств; сприяння створенню сприятливих умов для стабільності та ефективної діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу туристичної сфери, забезпечення фінансової, кредитної та матеріально-технічної підтримки суб'єктів малого й середнього бізнесу туристичної сфери; стимулювання підприємницької ініціативи в офіційно незайнятого населення з метою зростання чисельності осіб, зайнятих у туристичній сфері.

3. Інноваційно-інвестиційні: створення умов для інноваційних шляхів розвитку туристичної сфери області; модернізація існуючих робочих місць для працівників туристичної сфери з метою підвищення продуктивності праці; створення сприятливих умов щодо залучення інвестицій у розвиток туризму в області для збільшення у подальшому кількості робочих місць; реалізація інвестиційних проектів створення нових підприємств туристичної сфери Львівщини.

4. Просторові: оптимізація міжрегіонального співробітництва у сфері підготовки та підвищення кваліфікації кадрів у туристичній сфері; оптимізація використання специфічних туристичних ресурсів з метою підвищення рівня зайнятості в області, у тому числі за рахунок розвитку зеленого туризму; розробка та реалізація міжрегіональних та регіональних програм розвитку туризму спрямованих на оптимізацію використання працересурсного потенціалу.

Також необхідно сприяти зайнятості громадян, які потребують соціального захисту і не здатні конкурувати на ринку праці.

Висновки. Реалізація вище запропонованих заходів призведе до зменшення рівня безробіття у Львівській області за рахунок залучення вільних

трудоу ресурсів у туристичну сферу. Особливої актуальності ці заходи набувають в контексті можливості проведення Зимової олімпіади на території області у 2022 р.

Список використаної літератури:

1. Стан зареєстрованого ринку праці у Львівській області у січні 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lv.ukrstat.gov.ua
2. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за регіонами у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013>
3. Готельна інфраструктура Львівської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://olympic-hope-2022.in.ua/>

**МАРХОНОС С. Н., ТУРЛО Н. П. ФАКТОР РАЗВИТИЯ
ТУРИСТИЧЕСКОЙ СФЕРЫ В СНИЖЕНИИ УРОВНЯ БЕЗРАБОТИЦЫ
ВО ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ**

В статье рассматривается современное состояние и перспективы дальнейшего развития туристической сферы и поиск путей минимизации численности незанятого населения в Львовской области

Ключевые слова: туристические потоки, гостиничное хозяйство, рынок труда, современные тенденции рынка труда, безработица.

**MARKHONOS S. N., TURLO N. P. FACTOR OF TOURISM
DEVELOPMENT IN REDUCING THE UNEMPLOYMENT IN THE LVIV
REGION**

The article investigates the current state and prospects of further development of the tourism sector and finding ways to minimize the number of unemployed people in the Lviv region

Keywords: tourist flows, hotel industry, labor market, labor market trends, unemployment.